





# جایگزین های حبس و زندان در حقوق جزای ایران

تالیف  
کوروش زارع

ویراستار  
آزیتا اسدی

انتشارات قانون یار

۱۳۹۶

سرشناسه	: زارع، کورش، ۱۳۵۵ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: جایگزین‌های حبس و زندان در حقوق جزای ایران / تألیف کورش زارع؛ ویراستار آزیتا اسدی؛ ناظر فنی محسن فاضلی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات قانون یار، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۹۶-۶۶-۴
وضعیت فهرست نویسی	: قیبا
موضوع	: مجازات‌های جایگزین زندان -- ایران
موضوع	: Alternatives to imprisonment -- Iran
موضوع	: حقوق جزا -- ایران
موضوع	: Criminal law -- Iran
شناسه افزوده	: اسدی، آزیتا، ۱۳۵۸ - ویراستار
شناسه افزوده	: فاضلی، محسن، ۱۳۵۹ -
رده بندی کنگره	: HV ۵۶/۹۳۹۲/۲:۳ آ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۶۸۰۹۵۵/۳۶۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۸۰۴۳۲۹

انتشارات قانون یار

## جایگزین‌های حبس و زندان در حقوق جزای ایران

تألیف: کورش زارع

ویراستار: آزیتا اسدی

ناشر: قانون یار

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۱۹۰۰۰ تومان

شابک: 978-600-8796-66-4

مرکز پخش: تهران. میدان انقلاب. خیابان اردیبهشت پلاک ۹۲

۰۲۱۶۶۹۷۹۵۲۶      ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹

## فهرست مطالب

۷.....	مقدمه
۱۱.....	بخش نخست
۱۱.....	ماهیت، پیشینه و اسباب رویکرد به جایگزین های حبس در حقوق ایران و انگلیس
۸۷.....	بخش دوم
۸۷.....	نگرش های حقوقی به اقسام جایگزین های حبس در ایران و انگلیس
۱۷۰.....	منابع و مآخذ



## مقدمه

مثلث قانون جرم، و مجازات از دیر باز در اجتماعات انسانی نقشی اساسی داشته است. از زمانی که انسانها پا بر عرصه جامعه بدوی فراتر گذاشتند و در وادی جامعه مدنی گام نهادند، همواره قانون و حقوق در درون این مثلث باز تولید می شده است و بسته نوع نظام سیاسی و فرهنگ سیاسی هر جامعه اقتضا و مناسبت خاص خود را پیدا می کرده است. در قرون وسطی و دوران حاکمیت خودکامگی مجازات و کیفر ابزارها و روشهای خاص خود را داشته است و براساس آن تعامل میان قانون جرم و مجازات صورت می گرفته است ولی در دوران جدید تعریف قانون و تعامل میان قانون و مجازات نیز تغییر کرده است و بالاخره در سیستم حقوقی کشور ما نیز جایگاه زندان در هاله ای از ابهام قرار دارد و هنوز به طور روشن مشخص نیست که نگاه و منظر دستگاه قضایی به زندان ناشی از نگرش حقوقی اسلام است یا ناشی از نگرش حقوقی غرب (خصوصاً فرانسه انسان موجود اجتماعی است و نیازهای گوناگون او، جز در سایه تعاون و همکاری با یکدیگر تامین نمیشود، از سوی دیگر، انسان خواسته و تمایلات فراوانی دارد که دوست دارد به همه آنها برسد و این کار عملاً امکان پذیر نیست، لذا انسان اگر به حال خود رها شود و حوزه فعالیت های او محدود نگردد قطعاً اصطکاک و تصادم به وجود خواهد آمد، چرا که انسان با توجه به غرایزی که در نهاد او وجود دارد دوست دارد دیگران را در جهت منافع خود استخدام و استثمار نماید و در نتیجه اجتماع انسان گرفتار هرج و مرج و ناامنی خواهد شد، و برای جلوگیری از ناامنی ضرورت وجود قانون در جامعه مطرح میگردد و بعضاً اجرای قانون موجب زندان میگردد، و ضرورت وجود زندان احساس میشود. و به بیان دیگر: نظام آفرینش بر پایه تقوا و پاکی استوار است، تطهیر و طهارت، صلح و صفا، حسن و جمال، جز جدایی ناپذیر نظام الهی است و اصولاً انسان بر اساس فطرت توحید و خداپرستی - که ریشه همه طهارت و پاکیزگی است آفریده شده و همه سعی و تلاش انبیا و اولیا، راهنمایی انسان و جهت دادن به او در این مسیر خلاصه میشود. خالق این نظام، خود جامع و همه صفات کمال و جلال بوده و از صفات سلبی و منزّه واز شرور و زشتی، جرم و گناه بیزار



است اهل طهارت را به شدت دوست دارد. نتیجه آنکه جرم و جنایت، گناه و معصیت، فساد و ضلالت و.... همه ساخته و پرداخته دست بشر است. هوای نفس و تمایلات شهوانی و افسون طلبی انسان است که همه چیز را در انحصار خود قرار می‌دهد. و جامعه را به فقر و هلاکت میکشاند و در این راستا است که جرم و جنایت، خواسته و ناخواسته، رخ می‌دهد و برای اینکه جامعه از پیامدها و تاثیرات آن مصون بماند چاره‌ای جز مقابله و برخورد قانونی نیست و گرنه همانند میکروب و بیماری مسری همه را آلوده و مبتلا می‌سازد و در اینجا است که فلسفه وجودی قانون کیفری و جزایی، حبس و تعزیرات تبیین می‌گردد و در اثر اعمال و اجرای آن موضوع (زندان) مطرح می‌گردد. حبس به عنوان کیفر در تاریخ تحولات حقوق کیفری یعنی نیمه دوم قرن هیجدهم همواره به عنوان یک واقعیت گریزناپذیر وجود داشته است. هر چند در طی ادوار مختلف تحولاتی در رویکرد به فلسفه مجازات حبس پدید آمده است. حق آزادی که پس از حق حیات اساسی ترین حق بشر محسوب می‌شود جایگاه خود را پیدا کرد و بر همین مبنا چهارچوب روابط قوای حاکم بر شهروندان بارها تعریف شد و حقوق شهروندی افزایش یافت و این مساله موجب قرونی تکالیف حکمرانان شد. مردم به دنبال دولتهای پاسخگو بودند و انتظار داشتند حاکمان حقوق اولیه شهروندان را به صورت تمام و کمال حفظ و حراست کنند. محور قرار گرفتن حقوق اساسی شهروندان بویژه آزادی، سلب آزادی از افراد را به عنوان یک استثناء کاملاً محدود مطرح کرد و گستردگی استفاده از حبس و بازداشت موقت را زیر سوال برد و سلب آزادی تنها برای موارد مهم و خطرناک مجاز شمرده شده و از این حیث به لحاظ نظری مشروعیت کاربرد حبس در شکل جاری آن دچار تردید شد و کمتر کسی می‌پذیرفت که از تمام مجرمان باید سلب آزادی شود. آمارها نشان داد که حبس کیفری چه با فلسفه ارباب بازدارندگی چه با فلسفه اصلاح و درمان با شکست عملی مواجه شده است. در کشورهای با نظام کیفری حبس محور، نه تنها ارتکاب جرم کاهش نیافت، بلکه آمار تکرار جرم توسط محکومین سابقه دار رقم بالایی است. ضمن این شکست عملی انتقادهای گسترده‌ای به آثار منفی زندان هم از لحاظ اقتصادی هم از لحاظ اجتماعی صورت گرفت. هزینه‌های





اقتصادی بالای زندان، حرفه ای تر شدن مجرمان زندانی شده، از هم پاشیدن خانواده های زندانیان و... تنها بخشی از اشکالات زندان بشمار می رفت. همه این اشکالات باعث شد حقوقدانان و متفکران علوم کیفری به دنبال یافتن جایگزین هایی برای مجازات حبس باشند در جهت تعدیل این کیفر. منظور همان اشکالات نامبرده شده در کنار شکست عملی مجازات حبس و تردیدهایی که در مشروعیت نظری مجازات زندان پدید آمده بود می باشد. کیفر زندان، به عنوان یکی از مهمترین مجازاتهای کیفری، امروزه پیش از پیش مورد بحث و مناقشه قرار می گیرد. امروزه این امر مسلم شده است که مجازات زندان، ناقض حقوق بشر است. چرا که آثار و پیامدهایی دارد که با هدف و غرض اصلی از اعمال مجازات زندان کاملاً متفاوت است. توضیح بیشتر اینکه مجموعه فضا و شرایط زندان نه فقط کمکی به بازپروری شخصیت محکوم و بازگرداندن او به اجتماع نمی کند؛ بلکه سبب هتک حرمت شدید و طبعاً آسیبهای روحی و روانی می گردد. عواملی از قبیل « سوء رفتار زندانبانان با زندانیان، نحوه نگهداری زندانیان، فساد در زندان، عدم رعایت بهداشت در زندان و شرایط اسفبار ساختمان زندانها و اشباع زندانها» عواملی است که باعث شده مجازات زندان تاثیری بر اصلاح مجرم و جرم زدائی نداشته باشد. حتی اسباب جرم زائی و مجرم پروری را نیز فراهم آورد. از طرفی حبس به عنوان کیفر در تاریخ تحولات حقوق کیفری یعنی نیمه دوم قرن هیجدهم همواره به عنوان یک واقعیت گریزناپذیر وجود داشته است. هر چند در طی ادوار مختلف تحولاتی در رویکرد به فلسفه مجازات حبس پدید آمده است. حق آزادی که پس از حق حیات اساسی ترین حق بشر محسوب می شود جایگاه خود را پیدا کرد و بر همین مبنا چهارچوب روابط قوای حاکم بر شهروندان بارها تعریف شد و حقوق شهروندی افزایش یافت و این مساله موجب قرونی تکالیف حکمرانان شد.



# بخش نخست

## ماهیت، پیشینه و اسباب رویکرد به جایگزین های حبس

### در حقوق ایران و انگلیس

#### فصل اول: ماهیت و پیشینه جایگزین های حبس

حبس به عنوان کیفر در تاریخ تحولات حقوق کیفری یعنی نیمه دوم قرن هیجدهم همواره به عنوان یک واقعیت گریزناپذیر وجود داشته است. هر چند در طی ادوار مختلف تحولاتی در رویکرد به فلسفه مجازات حبس پدید آمده است. حق آزادی که پس از حق حیات اساسی ترین حق بشر محسوب می شود جایگاه خود را پیدا کرد و بر همین مبنا چهارچوب روابط قوای حاکم بر شهروندان بارها تعریف شد و حقوق شهروندی افزایش یافت و این مساله موجب قرونی تکالیف حکمرانان شد. مردم به دنبال دولتهای پاسخگو بودند و انتظار داشتند حاکمان حقوق اولیه شهروندان را به صورت تمام و کمال حفظ و حراست کنند.

محور قرار گرفتن حقوق اساسی شهروندان بویژه آزادی، سلب آزادی از افراد را به عنوان یک استثناء کاملاً محدود مطرح کرد و گستردگی استفاده از حبس و بازداشت موقت را زیر سوال برد و سلب آزادی تنها برای موارد مهم و خطرناک مجاز شمرده شده و از این حیث به لحاظ نظری مشروعیت کاربرد حبس در شکل جاری آن دچار تردید شد و کمتر کسی می پذیرفت که از تمام مجرمان باید سلب آزادی شود.



آمارها نشان داد که حبس کیفری چه با فلسفه ارباب بازدارندگی چه با فلسفه اصلاح و درمان با شکست عملی مواجه شده است. در کشورهای با نظام کیفری حبس محور، نه تنها ارتکاب جرم کاهش نیافت، بلکه آمار تکرار جرم توسط محکومین سابقه دار رقم بالایی است. ضمن این شکست عملی انتقادهای گسترده‌ای به آثار منفی زندان هم از لحاظ اقتصادی هم از لحاظ اجتماعی صورت گرفت. هزینه‌های اقتصادی بالای زندان، حرفه‌ای تر شدن مجرمان زندانی شده، از هم پاشیدن خانواده‌های زندانیان و... تنها بخشی از اشکالات زندان بشمار می‌رفت.

همه این اشکالات باعث شد حقوقدانان و متفکران علوم کیفری به دنبال یافتن جایگزین‌هایی برای مجازات حبس باشند در جهت تعدیل این کیفر. منظور همان اشکالات نامبرده شده در کنار شکست عملی مجازات حبس و تردیدهایی که در مشروعیت نظری مجازات زندان پدید آمده بود می‌باشد.

موج این تحولات به کشور ما هم رسیده است - تدوین لایحه مجازات‌های اجتماعی - نشان می‌دهد که دستگاه قضایی درصدد بر طرف کردن مشکل حبس محوری نظام کیفری می‌باشد نتایج یک تحقیق صورت گرفته شده نشان می‌دهد اکنون در قوانین کیفری ما بالغ بر هفتصد عنوان مجرمانه با مجازات حبس وجود دارد که ۱۵/۶ درصد این حبس‌ها شش تا نه ماه و ۳۰ درصد آنها بیش از شش ماه تا ۲ سال و بقیه بیش از ۲ سال است.

### مبحث اول: ماهیت، اهداف و ویژگی‌های جایگزین‌های حبس

یکی از مهمترین دستاوردهای توسل به مجازات‌های غیر سالب آزادی، ثبات جمعیت زندانهاست. به عبارت دیگر، در این وضعیت، به زعم افزایش ارتکاب جرم، جمعیت زندانیان افزایش نمی‌یابد. که نتیجه آن، جلوگیری از اشباع زندانها و تورم جمعیت زندانیان است. دومین دستاورد توسل به مجازات‌های غیر سالب آزادی، کاهش میزان ارتکاب جرم، توسط این افراد است. وقتی به بزهکار، فرصتی برای جبران اشتباه وی بدهیم؛ و به زندان فرستاده نشود، می‌کوشد که از این فرصت استفاده کند. گذشته از اینکه فرستادن مجرم به زندان، باعث



جسورتر شدن وی می‌شود. به طور کلی در نتیجه این راهکار، تکرار جرم توسط این اشخاص در سطح بسیار پایینی قرار می‌گیرد. یکی دیگر از مزایای عدم توسط به زندان، سودمند بودن آن به نفع عموم و خانواده بزهکار و خود بزهکار است. اعمال جانشینهای زندان، بر خانواده بزهکاران، اثر مثبت داشته است. چون بزهکار باز می‌تواند، همان کار قبلی را ادامه دهد و از این طریق با کسب درآمد از خانواده‌اش سرپرستی و حمایت کند. علاوه بر این، وجود فیزیکی وی در خانواده، تأثیرات بسزائی از نظر روحی بر همسر و فرزندانش خواهد داشت. و جلوی بسیاری از ناهنجاری‌های روحی و روانی که ممکن است؛ وی یا خانواده‌اش را تهدید کنند؛ خواهد گرفت. از دیگر آثار توسل به جانشین‌های مجازات زندان، پایین آوردن و تعدیل هزینه‌های نگهداری و مراقبت از زندانیان، در زندان است. در حقیقت هزینه‌ای که دولت و مردم برای نگهداری یک نفر در زندان می‌پردازند؛ چندین برابر هزینه‌ای است که اگر از زندان استفاده نشود؛ می‌پردازند.<sup>۱</sup>

### گفتار اول: ماهیت جایگزین‌های حبس

از دیگر آثار توسل به جانشین‌های مجازات زندان، پایین آوردن و تعدیل هزینه‌های نگهداری و مراقبت از زندانیان، در زندان است. در حقیقت هزینه‌ای که دولت و مردم برای نگهداری یک نفر در زندان می‌پردازند؛ چندین برابر هزینه‌ای است که اگر از زندان استفاده نشود؛ می‌پردازند.<sup>۲</sup>

### بند اول: ماهیت تقنینی جایگزین‌های حبس

یکی از اهداف مجازات‌ها، ارباب و بازدارندگی می‌باشد. منظور جنبه‌های پیشگیرانه و سودمندانه کیفر می‌باشد به این معنا که آن کیفر، چنان ترس و واهمه‌ای ایجاد کند که در

<sup>۱</sup> - میرزایی، احمد، محکومیت‌های کیفری مؤثر در حقوق ایران، بوشهر، انتشارات دستغیبی، چاپ

اول، ۱۳۸۷، ص ۱۶.

<sup>۲</sup> - صلاحی، جاوید، کیفرشناسی، انتشارات گنج دانش، جلد نخست، زمستان ۱۳۸۲، ص ۵۴.



وهله اول، نسبت به خود محکوم/مرتکب است تا تمایل به ارتکاب مجدد بزه را در او از بین ببرد و در وهله دوم، نسبت به عموم افراد جامعه که جزء بزه‌کاران بالقوه می‌باشند و ممکن است به تقلید از بزه‌کار اصلی به دامن ارتکاب جرم روی آورند. تعبیر جلوگیری از اندیشه ارتکاب مجدد جرم از سوی مرتکب را پیشگیری خاص و جلوگیری از ارتکاب جرم به تقلید از بزه‌کار را پیشگیری عام می‌نامند.<sup>۱</sup> اینکه آیا کیفر حبس توانسته این هدف مجازات‌ها را برآورده کند یا خیر به درستی معلوم نیست. به عبارت دیگر، با در نظر گرفتن این هدف برای کیفر، آیا می‌توان معتقد بود که از ارتکاب جرائم و تکرار آن در سطح جامعه جلوگیری به عمل آمده است؟<sup>۲</sup>

آمارها نشان می‌دهند که این کیفر در برآورده کردن این هدف موفق نبوده است و باز می‌بینیم که نه تنها عموم افراد از ارتکاب جرم دست‌نکشیده‌اند بلکه همچنین بخشی از جمعیت کیفری زندان را تکرار کنندگان جرم تشکیل می‌دهند و هر سال به این تعداد افزوده می‌شود. برای مثال آمار زندانیان در سالهای ۱۳۷۰ الی ۱۳۸۱ از ۹۱۲۴۳ به ۱۵۱۰۶۲ نفر افزایش داشته و بیشترین رقم ۱۶۶۱۱۳ است که مربوط به سال ۸۰ است. اینها بیانگر این است که مجازات زندان در کاهش آمار جرائم، بازدارندگی و پیشگیری از جرم تأثیری ندارد. بنابراین زندان نه تنها نمی‌تواند امنیت قضایی را برقرار کند، بلکه بی‌اعتمادی و بدبینی نسبت به دستگاه قضایی را نیز موجب خواهد شد.<sup>۱</sup> علت عدم موفقیت نقش بازدارندگی را برخی در این می‌دانند که «جرم ناشی از عواملی از قبیل فقر، بیکاری، بیسوادی، مهاجرت و... است که زندان در از بین بدون آنها هیچ نقش و تأثیری نخواهد داشت و تا وقتی علل و زمینه‌های ارتکاب جرم در جامعه وجود داشته باشد زندان از ارتکاب جرم پیشگیری نخواهد کرد»<sup>۲</sup>

1- بولک، برنارد، کیفرشناسی، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، انتشارات مجد، چاپ اول، ۱۳۸۲، ص

2- گودرزی، محمدرضا، نارسائیه‌های زندان، نشر میزان، چاپ نخست، ۱۳۸۲، ص ۱۰۹.

۲- همان، ص ۱۱۰.



یا در نمونه و آماری دیگر در سال ۸۳، ۴۱۴۵۸ نفر متهم و محکوم به زندان قزل حصار وارد و همان سال ۱۸۸۳ نفر از زندان خارج شدند. هر اندازه بر میزان افرادی که حبس را تجربه می‌کنند افزوده شود بر شیوه رفتارهای خلاف ارزش اجتماعی افزوده می‌شود.<sup>۱</sup>

گاهی اوقات با تشکیل باندهای بزهکاری در زندان این مکان به محلی برای شروع فعالیت های مجرمانه مبدل می‌شود و محکوم پس از بازگشت به جامعه با فعالیت در گروه مجرمانه مرتکب جرائم سنگین تری می‌شود زندان که باید مکانی برای اصلاح و تربیت و تهذیب اخلاقی بزهکاران باشد به تعبیر مارک آنسل تبدیل به مدرسه تکرار جرم<sup>۲</sup> می‌شود یا به تعبیر مرحوم کی‌نیا به دانشگاه جنایی تبدیل می‌شود.<sup>۴</sup>

حبس که ایجاد شده بود تا با تفکر مجرمانه در زندان مبارزه کند- اخلاق او را اصلاح کند و شخصیت ضداجتماعی او را از نو بسازد و در نگرش او به زندگی اجتماعی تحولی ایجاد کند- استعدادهای بالقوه زندانی را بشناسد و برای شکوفایی آنها تلاش کند و در جهت هماهنگی و سازگاری محکوم با ارزش‌های پذیرفته شده در جامعه گام بردارد امروزه از مسیر اصلی خود منحرف شده است. تحقیقی که در برخی زندان‌های شهر تهران صورت گرفته چنین گزارش می‌دهد که ۸/۵٪ مجرمان مواد مخدر برای دومین بار مرتکب جرائم دیگری شده، لیکن تمامی مرتکبان جرائم سبک برای دومین بار مرتکب جرائم سنگین تری شده‌اند. ضروری است که متهمان از محکومان جدا نگهداری شوند و محکومان به حبس براساس اهمیت جرم و خطرناکی مجرم، سن و جنس و وضعیت سلامتی طبقه بندی شوند.<sup>۲</sup>

---

۱- آنسل، مارک، دفاع اجتماعی، ترجمه محمدآشوری و علی حسینی نجفی ابرندآبادی، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۷۵، ص ۸۷.

۲- کی‌نیا، مهدی، مبانی جرم‌شناسی، انتشارات دانشگاه تهران، جلد سوم، ۱۳۷۰، ص ۲۰۶.

۳- میرزایی، احمد، محکومیت‌های کیفری مؤثر در حقوق ایران، ص ۱۵۵.



البته تدوین کنندگان لایحه مجازات‌های اجتماعی بر این باورند که با تصویب و اجرای این لایحه ۴۵/۶٪ از مجازات‌های قانونی کاسته می‌شود (چارچوب نظری لایحه مجازات‌های اجتماعی)

زندانهای ما ۴ تا ۶ برابر ظرفیت خود در خودش زندانی جای داده و این ازدحام جمعیت اصلاح و تربیت محکومان را دشوار می‌سازد. در حال حاضر ۶۰٪ فضای زندانها را زندانیان مواد مخدر بخود اختصاص داده (در ایران)<sup>۳</sup> محکومان مالی یعنی افرادی که به دلیل عجز از پرداخت بدهی مانند مهریه، دیه، جریمه نقدی در زندان هستند و بر شمار زندانیان می‌افزاید مجرم واقعی نیستند و طرد آنها از جامعه تضمین کننده امنیت و آسایش عمومی نیست. باید برای این دسته از افراد مجازات‌های جایگزین با فوریت بیشتری اجرا شود.

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اگرچه نمی‌توان نقش عواملی همچون فقر، بیکاری و مهاجرت و... را در عدم پیشگیری مجازات حبس از ارتکاب جرم نادیده گرفت اما علت اصلی این امر که بخش عمده‌ای از جمعیت کیفری زندان را هنوز تکرارکنندگان جرم تشکیل می‌دهند، به نظر می‌رسد به لحاظ معایب و ایراداتی می‌باشد که در وجود کیفر حبس و اجرای آن نهفته است لذا، وقتی که کیفر حبس با توجه به داده‌های آماری این هدف مجازات را برآورده نکند و اجرای آن مفید واقع نشود توسل به سیاست جایگزین و برنامه‌های آن امری ضروری است.<sup>۱</sup>

### بند دوم: ماهیت قضائی جایگزین‌های حبس

در گذشته‌های بسیار دور، ضمانت اجراهای کیفری در قالب مجازات‌های شدید بدنی و ترضیلی اعمال می‌شد. در این دوره، مجازات‌ها بر پایه انتقام و سرکوبی بزهکار استوار بود و به شکل مجازات‌های بدنی قهرآمیز، به ویژه اعدام و سایر مجازات‌های غیرانسانی اعمال می‌گردید. هرچند مجازات حبس از عهد کهن وجود داشته است، ولی به دلیل استفاده محدود و جزئی در ردیف مجازات‌های شایع آن اعصار به حساب نمی‌آمد، با این وجود با گذشت زمان

۱- گودرزی، محمدرضا، نارسائیهای زندان، ص ۴۹.



